

вже після здобуття Україною незалежності у 1994 р. [2].

Література:

1. Ніколаєнко О. Польські громадські організації Харкова і політика радянської влади по відношенню до них в 20–30-ті роки ХХ ст. / О. Ніколаєнко // Харків і Польща: люди і події: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Харків: Майдан, 2006. – С. 37–47.

2. Ксьонжек Я. Заснування і діяльність Генерального Консульства РП в Харкові / Я. Ксьонжек // Харків і Польща: люди і події: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Харків: Майдан, 2006. – С. 17–18.

3. Україна-Польща 1920–1939 рр.: З історії дипломатичних відносин УССР з Другою Річчю Посполитою: Документи і матеріали / НАН України. Інститут історії України; упорядкування, коментарі, вступна стаття: Н. С. Рубльова, О. С. Рубльов. – К.: Дух і література, 2012. – 624 с.

ГРОМЕНКО Сергій Вікторович ДИПЛОМАТИЧНА БОРОТЬБА НАВКОЛО СТАТУСУ КРИМУ ПІД ЧАС КРИМСЬКОЇ ОПЕРАЦІЇ ПЕТРА БОЛБОЧАНА У КВІТНІ 1918 РОКУ

Однією з найбільш важливих та водночас найменш вирішених проблем, що стояли перед українською дипломатією в революційну добу 1917–1921 рр., була кримська. Відсутність чіткої, узгодженої, послідовної та, найголовніше, інституційно-спадкової політики щодо Криму між різними українськими урядами призвела до того, що півострів не тільки не був фактично включений до складу України, але й кілька разів перетворювався на плацдарм антиукраїнських сил. Особливо яскраво це проявилось у 1918 р., коли Україна двічі поспіль отримувала унікальний шанс приєднати півострів, але двічі втрачала його через несприятливу зовнішню та внутрішню ситуацію. Цю тезу якнайкраще демонструє дипломатична боротьба навколо статусу Криму під час Кримської операції Петра Болбочана у квітні 1918 р.

Дебати з приводу статусу Криму та його (не)належності Україні розпочали навесні 1917 р. і тривали до глибокої осені, пройшовши кілька етапів. На початку різні політичні сили обстоювали різні варіанти: включити Таврійську губернію до складу української автономії цілком, не включити зовсім, поділити губернію навпіл – а потім більш-менш консолідовано схилилися до останнього варіанту, зафіксованому у Третньому універсалі [1].

Причиною цього рішення, так часто критикованого і тоді, і зараз «державниками», було розгортання на півострові своєї власної кримськотатарської революції, яка логічно допровадила до декларування Першим Курултаєм у грудні 1917 р. наміру створення Кримської Народної Республіки [2]. Саме внаслідок перегорів між представниками українського та кримського революційних рухів на 3'їзді народів ще у вересні того р. Києвом і було ухвалено рішення про розподіл Таврійської губернії та визнано право на самовизначення населення Криму.

Втім, захоплення більшовиками у січні 1918 р. більшої частини території України та цілковито Криму позбавило сенсу попередні домовленості, тож після німецько-українського контрнаступу навесні того ж р. та вигнання більшовиків перед керівництвом УНР постало завдання приєднати до України Крим як головну базу Чорноморського флоту.

Кримська операція армії УНР під безпосереднім керівництвом Петра Болбочана тривала протягом місяця – від отримання відповідного наказу 10 квітня 1918 р. до повернення з півострова останніх підрозділів Кримської групи 10 травня [3]. Але окрім більш-менш відомих воєнних дій, операцію супроводжувала і менш знана, але не менш активна дипломатична боротьба за новий статус Криму. Коротко її учасників та їхні погляди на майбутнє півострова можна охарактеризувати наступним чином.

- *Українська Народна Республіка*. Формально спромоглася у «Тимчасовому законі про флот» у січні 1918 р. оголосити про свої претензії на Севастополь, фактично доклала воєнні зусилля для приєднання Криму, через свого посла у Стамбулі задекларувала відмову від надання півострову статусу суб'єкта федерації.

- *Німецька імперія*. Відповідно до угоди із Австро-Угорщиною у березні 1918 р. про розподіл сфер впливу в Україні застерегла за собою право окупувати Крим. Через неузгодженість дій між військовими та дипломатами не спромоглася визначити статус Криму, в результаті утворивши там підконтрольний собі перехідний Крайовий уряд.

- *Радянська Росія*. Будучи змушеною за Брестським миром укласти угоду із Україною та встановити кордони, утворила на півострові маріонеткову Радянську Соціалістичну Республіку Тавриди, від імені якої вела бойові дії проти українців та німців. Пізніше не визнавала прав УНР на Крим та оголосила його своєю невід'ємною частиною.

- *Курултай*. Загнаний у підпілля більшовицькою окупацією у січні 1918 р., він брав участь у поваленні радянської влади у квітні, причому бойові загони націоналістичного крила Курултаю співпрацювали із підрозділами армії УНР. Згодом кримськотатарський парламент вимагав якщо не повної незалежності, то хоча б внутрішнього суверенітету Криму.

- *Німецькі колоністи*. Вимагали утворення у Північному Причорномор'ї державності під протекторатом Німеччини.

- *Ліберально-демократичні сили Криму*. Прагнули передачі півострова майбутній не більшовицькій Росії.

- *Українська Держава*. Гетьман Павло Скоропадський вступив у боротьбу за Крим на останньому етапі операції, коли сили Болбочана вже були на вимогу німців виведені з півострова, і з перших днів заявив претензії на весь Крим.

Втім, найбільшою військовою потугою на той момент була саме німецька армія, тож, попри дипломатичні намагання інших учасників боротьби, саме візія Берліна визначала майбутнє Кримського півострова протягом наступних семи місяців.

Література:

1. Громенко С. В. «...Таврія (без Криму)»: формування кримсько-українського кордону 1917 р. // Український часопис міжнародного права. – 2017. – № 4. – С. 92-97.
2. Іванець А. В. Перший Курултай: від кримськотатарських установчих зборів до національного парламенту (1917-1918 рр.). – К.: Кліо, 2018. – 160 с.
3. Громенко С. В. Забута перемога. Кримська операція Петра Болбочана 1918 року. – К.: К.І.С., 2018. – 266 с.
4. Лупандін О. І. Проблема кримської автономії у зовнішній політиці Української Держави. 1918 р. // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років; Інститут історії України НАН України. – 2008. – Вип. 3. – С. 201-222.

ЖДАМАРОВА Анна Володимирівна

УКРАЇНЬСЬКА ДИПЛОМАТІЯ 1917–1921РР.: ІНСТИТУЦІЯ, ЕВОЛЮЦІЯ, УСПІХИ

На всіх етапах державного будівництва незалежної України – зовнішньополітичні відомства з дипломатичною службою були і є невід'ємним атрибутом держави, відігравали й відіграють значну роль у її становленні й розвитку. Розбудовуючи в сучасних умовах апарат міжнародних відносин, особливо важливим є залучення до цього державотворчого процесу оригінального досвіду створення дипломатичної служби незалежної Української державності 1917–1921 рр., коли були зроблені перші кроки на шляху побудови зовнішньої політики нової України. Українська дипломатія пройшла складний шлях, розв'язуючи різні за своїм характером проблеми. Досвід роботи українських дипломатичних представництв і місій за кордоном і на даний час відіграє важливу роль у визначенні змісту зовнішньої політики України, формуванні характеру її зв'язків із ближчими сусідами і партнерами у різних частинах світу. Отже, дослідження цієї проблеми є важливим і актуальним не лише в контексті історичного вивчення історії української дипломатії, а й з погляду з'ясування внеску України у європейський політичний процес.

У 1917 р. українська дипломатична та консульська служба були сформовані як повноцінний державний інститут, який найбільш наближений до сучасних форм дипломатичної служби. Тогочасна Українська дипломатична служба офіційно діяла від створення Секретарства справ міжнародних Української Народної Республіки (грудень 1917 р.) до закриття Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині (травень 1924 р.) як останньої дипломатичної місії УНР.

22 грудня 1917 р. Голова Генерального Секретаріату Української Народної Республіки, проголошеної III Універсалом Центральної Ради, Володимир Винниченко і Генеральний секретар з міжнаціональних справ Олександр Шульгін підписали «Законопроект про створення Генерального секретарства міжнародних справ». Перший вихід дипломатії України на